

Διδακτική πρόταση 1: Οι μετακινήσεις των ανθρώπων της Κύπρου κατά την Αρχαϊκή Εποχή¹

Ερωτήματα-κλειδιά:²

- Γιατί μετακινούνταν οι άνθρωποι της Κύπρου κατά την Αρχαϊκή Εποχή;
- Ποιοι μετακινούνταν;
- Πού μετακινούνταν; Πώς μετακινούνταν;

Πρόοδος από το προηγούμενο μάθημα

Η διδακτική αυτή πρόταση εισάγει τα παιδιά στην Αρχαϊκή Εποχή: τα παιδιά μελετούν τους λόγους για τους οποίους μετακινούνταν συγκεκριμένες ομάδες ανθρώπων της Κύπρου στην υπό εξέταση εποχή καθώς και τους τρόπους με τους οποίους μετακινούνταν.

Η διαδικασία διερεύνησης (ανάκριση/μελέτη των πηγών, εντοπισμός τεκμηρίων, παρουσίαση συμπερασμάτων, συζήτηση και οργάνωση μιας ιστορικής αναφοράς από το κάθε παιδί με βάση την αρχή της διαφοροποίησης), όπως περιγράφεται στην παρούσα διδακτική πρόταση, αναμένεται να διαρκέσει πέραν της μιας διδακτικής περιόδου.

Μαθησιακοί στόχοι

Οι μαθητές και μαθήτριες να:

- αναφέρουν το περιεχόμενο των όρων: μετακίνηση, εμπόριο, αποικίες, μητροπόλεις, συγκρούσεις, αύξηση πληθυσμού (έννοιες περιεχομένου)·
- εντοπίζουν τεκμήρια μέσα από τις πηγές για το ποιοι, πού και γιατί μετακινούνταν κατά την Αρχαϊκή Εποχή (γνώση περιεχομένου - επιστημολογικές έννοιες - δεξιότητες)·
- να αναγνωρίζουν και να εντοπίζουν τεκμήρια για τα μέσα μετακίνησης της Αρχαϊκής Εποχής (γνώση περιεχομένου - επιστημολογικές έννοιες- δεξιότητες)·
- εντοπίζουν ομοιότητες και διαφορές και στοιχεία αλλαγής και συνέχειας (γνώση περιεχομένου - επιστημολογικές έννοιες)·
- να συνθέτουν τη δική τους ιστορική αναφορά παρουσιάζοντας και συζητώντας τα αποτελέσματα της ανάκρισης των πηγών και χρησιμοποιώντας το κατάλληλο λεξιλόγιο (επιστημολογικές έννοιες - δεξιότητες).

Διδακτικό και μαθησιακό υλικό

- Αναρτημένο λεξιλόγιο διαβαθμισμένης βεβαιότητας σε καρτέλες: αποκλείεται, δεν υπάρχουν ενδείξεις ότι..., ίσως, μάλλον, πιθανόν, πιθανότατα, όλες οι ενδείξεις δείχνουν ότι..., σίγουρα, σύμφωνα με....
- Παρουσιάσεις PowerPoint:
 1. «Πώς ξέρουμε ότι οι άνθρωποι της Κύπρου μετακινούνταν κατά την Αρχαϊκή Εποχή;»
 2. «Πηγές για τις μετακινήσεις των ανθρώπων της Κύπρου κατά την Αρχαϊκή Εποχή».

¹ Ευχαριστίες για την επιστημονική καθοδήγηση στον Δρα Ευστάθιο Ράπτου, Αρχαιολόγο, Τμήμα Αρχαιοτήτων Κύπρου, καθώς και στον Πάνο Χριστοδούλου, Επισκέπτη καθηγητή στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας, Πανεπιστήμιο Κύπρου. Ευχαριστίες επίσης στον Λούκα Περικλέους, Επιστημονικό Συνεργάτη, Τμήμα Επιστημών της Αγωγής, Πανεπιστήμιο Κύπρου.

² Τα ερωτήματα-κλειδιά τοποθετούνται σε περίοπτη θέση, ώστε να αποτελούν κεντρικό άξονα και σημείο αναφοράς καθ'όλη τη διάρκεια της μαθησιακής διαδικασίας.

- Φύλλα Εργασίας:
 1. Φύλλο Εργασίας – Πίνακας: «Ανακρίνω τις πηγές – Εντοπίζω τεκμήρια – Οργανώνω τη δική μου ιστορική αναφορά».
 2. Φύλλο Εργασίας «Πηγές για τις μετακινήσεις των ανθρώπων της Κύπρου κατά την Αρχαϊκή Εποχή» (δίνεται μαζί με το Φύλλο Εργασίας – Πίνακας 1).
- Ατομική πλαστικοποιημένη καρτέλα (μικρός πίνακας), μαρκαδόροι νερού και σφουγγαράκι.
- Κάρτες Εργασίας «Τι αλλάζει και τι μένει το ίδιο από τη Γεωμετρική Εποχή μέχρι Σήμερα»; (σ.4-7)
- Φάκελος Επιτευγμάτων για την αρχειοθέτηση, από το κάθε παιδί, των Φύλλων Εργασίας

Προετοιμασία

- Τα παιδιά οργανώνονται σε ομάδες. Για σκοπούς καλύτερης μελέτης των πηγών και παραγωγικότερης συζήτησης, προτείνεται ο αριθμός των παιδιών σε κάθε ομάδα να μην ξεπερνά τα 3.
- Αντίγραφα της σειράς Πηγών από το σχετικό Φύλλο Εργασίας «Πηγές για τις μετακινήσεις των ανθρώπων της Κύπρου κατά την Αρχαϊκή Εποχή»: σειρά για κάθε ομάδα.
- Αντίγραφα σε Α3 του Φύλλου Εργασίας – Πίνακα: «Ανακρίνω τις πηγές – Εντοπίζω τεκμήρια – Οργανώνω τη δική μου ιστορική αναφορά»: ένα για κάθε παιδί.

Δραστηριότητα προσανατολισμού

Αρχικά τα παιδιά ανακαλούν τα όσα θυμούνται από τις Επισκοπήσεις γύρω από το ερώτημα «Γιατί μετακινούνταν οι άνθρωποι στην Αρχαϊκή Εποχή;». Σκέφτονται ατομικά ή/και σημειώνουν στην ατομική τους καρτέλα τις απαντήσεις τους και στη συνέχεια τις παρουσιάζουν στην ολομέλεια. Είναι πολύ πιθανόν να αναφερθεί ότι κατά την Αρχαϊκή Εποχή οι άνθρωποι μετακινούνται για να βρουν χώρο να κτίσουν τους οικισμούς και τις πόλεις τους, για να κάνουν εμπόριο, λόγω συγκρούσεων ή και λόγω φυσικών καταστροφών.

Στη συνέχεια, προβάλλεται το ερώτημα «Πώς ξέρουμε ότι οι άνθρωποι της Κύπρου μετακινούνταν κατά την Αρχαϊκή Εποχή;». Τα παιδιά μοιράζονται τις υποθέσεις τους, αναφέροντας πηγές, οι οποίες θα μπορούσαν να μας δώσουν τεκμήρια για το ερώτημα αυτό.

Με την προβολή της Παρουσίασης PowerPoint «Πώς ξέρουμε ότι οι άνθρωποι της Κύπρου μετακινούνταν κατά την Αρχαϊκή Εποχή;», τα παιδιά πληροφορούνται ότι όλα τα ευρήματα που βλέπουν στη διαφάνεια ανασκάφηκαν στην Κύπρο και ανήκουν στην Αρχαϊκή Εποχή, την οποία εξετάζουμε. Το κάθε παιδί παρατηρεί ατομικά τα ευρήματα και σημειώνει τις απαντήσεις του στην ατομική του καρτέλα ως προς το ερώτημα: «Πώς ξέρουμε ότι οι άνθρωποι της Κύπρου μετακινούνταν κατά την Αρχαϊκή Εποχή;». Στην ολομέλεια, τα παιδιά μοιράζονται τις απαντήσεις τους, αλληλοσυμπληρώνοντας το ένα το άλλο.

Στη συνέχεια, αν δεν το αναφέρουν τα παιδιά, θέτουμε το ερώτημα: «Πώς βρέθηκαν αυτά τα ευρήματα στα διάφορα μουσεία του κόσμου;». Συζητούμε τις διάφορες υποθέσεις των παιδιών και προσθέτουμε πληροφορίες για τη θέσπιση νόμων για την προστασία των κυπριακών αρχαιοτήτων.³ Στόχος μας εδώ είναι να γίνει μια πολύ απλή και σύντομη αναφορά στην ανάγκη τοποθέτησης των διαφόρων δράσεων μέσα στο συγκεκριμένο συγκείμενο.

³ **Σημειώσεις για εκπαιδευτικούς:** Σύμφωνα με τις πληροφορίες του Τμήματος Αρχαιοτήτων, προτού θεσπιστούν νόμοι που να προστατεύουν τις κυπριακές αρχαιοτήτες, πολλές από αυτές ανασκάπτονταν και μεταφέρονταν εκτός του νησιού και ακολούθως πωλούνταν ή δωρίζονταν σε μουσεία. Ο πρώτος αρχαιολογικός νόμος που ψηφίστηκε στην Κύπρο, επί Αγγλοκρατίας, ήταν ο Περί Αρχαιοτήτων Νόμος του 1905. Παρ' όλα αυτά, οι λαθραίες ανασκαφές και η παράνομη εξαγωγή αρχαιοτήτων δεν σταμάτησαν. Στα 1927, μετά από μια τροποποίηση του νόμου στο σημείο που αφορά την εξαγωγή αρχαιοτήτων, καταφθάνει στην Κύπρο η Σουηδική Αποστολή, η οποία

Δραστηριότητα 1: Οι μετακινήσεις των ανθρώπων της Κύπρου κατά την Αρχαϊκή Εποχή

Προβάλλονται τα ερωτήματα: «Γιατί μετακινούνταν οι άνθρωποι της Κύπρου κατά την Αρχαϊκή Εποχή; Ποιοι μετακινούνταν; Πού μετακινούνταν; Πώς μετακινούνταν;». Τα παιδιά οργανώνονται σε ομάδες (μέγιστος αριθμός παιδιών σε κάθε ομάδα: 3).⁴

Κάθε ομάδα παιδιών παίρνει όλη τη σειρά των Πηγών (Φύλλο Εργασίας «Πηγές για τις μετακινήσεις των ανθρώπων της Κύπρου κατά την Αρχαϊκή Εποχή»). Στα πλαίσια της διαφοροποίησης, η κάθε ομάδα αναλαμβάνει να ανακρίνει από τρεις διαφορετικές πηγές που καθορίζουμε από την αρχή.

Το κάθε παιδί κρατά από ένα Φύλλο Εργασίας – Πίνακα: «Ανακρίνω τις πηγές – Εντοπίζω τεκμήρια – Οργανώνω τη δική μου ιστορική αναφορά» με τη βοήθεια του οποίου ανακρίνει σε ατομικό επίπεδο τις κάρτες με τις πηγές, εντοπίζει και σημειώνει τεκμήρια που δίνουν απαντήσεις στα ερωτήματα. Το παιδί που ολοκληρώνει την ανάκριση των τριών πρώτων καρτών (π.χ. κάρτα α', κάρτα β', κάρτα γ'), προχωρεί στην επιλογή άλλης/ων κάρτας/ων από τη σειρά πηγών που έχει μπροστά του και συνεχίζει να διερευνά τα ερωτήματα με τη βοήθεια του Φύλλου Εργασίας-Πίνακα.

Πριν τη λήξη της διδακτικής περιόδου, αφιερώνουμε αρκετό χρόνο στα ακόλουθα: να συγκρίνει το κάθε παιδί με τα άλλα μέλη της ομάδας του τις σημειώσεις του στο Φύλλο Εργασίας – Πίνακα, να ανταλλάξει πληροφορίες, να συζητήσει τις απαντήσεις του, να τις συμπληρώσει ή να τις αναθεωρήσει και τέλος να συναποφασίσει πώς θα ανακοινωθούν και θα υποστηριχτούν τα συμπεράσματα της ομάδας στην ολομέλεια.⁵

Αν δεν υπάρχει αρκετός χρόνος για συζήτηση των ατομικών απαντήσεων στην ομάδα, προτείνεται η διαδικασία αυτή να λαμβάνει χώρα στο επόμενο μάθημα – όπως και η παρουσίαση των αποτελεσμάτων – μετά από τη σχετική επαναφορά των κυριότερων σημείων.

Η παρουσίαση των συμπερασμάτων των Ομάδων στην ολομέλεια γίνεται με τη βοήθεια των Α3 Φύλλων Εργασίας-Πινάκων. Η κάθε ομάδα αναρτά το Φύλλο Εργασίας – Πίνακά της σε συγκεκριμένο χώρο και παρουσιάζει τα συμπεράσματα της. Παράλληλα, προβάλλουμε την Παρουσίαση PowerPoint 2 «Οι μετακινήσεις των ανθρώπων της Κύπρου κατά την Αρχαϊκή Εποχή», εστιάζοντας κάθε φορά στις συγκεκριμένες πηγές που η κάθε ομάδα έχει αξιοποιήσει. Με τον τρόπο αυτό όλα τα παιδιά ενημερώνονται για το είδος και το περιεχόμενο των πηγών που οι άλλες ομάδες έχουν μελετήσει και μπορούμε με ευκολία να εστιάσουμε σε συγκεκριμένες

ανασκάπτει πολλές θέσεις σε όλο το νησί και θέτει με τρόπο συστηματικό τις επιστημονικές βάσεις της αρχαιολογίας της Κύπρου. Η Σουηδική Αποστολή έλαβε το ½ των ευρημάτων, σύμφωνα με την τροποποίηση του νόμου. Το Τμήμα Αρχαιοτήτων ιδρύθηκε τελικά στα 1935, με τη θέσπιση του Περί Αρχαιοτήτων Νόμου του ίδιου έτους. **Ο νόμος του 1935 θέτει αυστηρές προϋποθέσεις για την ανάληψη ανασκαφών.** Περισσότερα στην Ιστοσελίδα του Τμήματος Αρχαιοτήτων: http://www.mcw.gov.cy/mcw/da/da.nsf/DMLhistory_gr/DMLhistory_gr?OpenDocument

⁴ Ως εκπαιδευτικοί οργανώνουμε τη μορφή του σχεδίου δράσης μας μέσα στη συγκεκριμένη τάξη και εφαρμόζουμε τις προτεινόμενες δραστηριότητες μέσα από διαδικασίες διαφοροποίησης που επιτρέπουν στο κάθε παιδί να προχωρεί με το δικό του ρυθμό. Έχουμε υπόψη μας τα «σιωπηλά» παιδιά να αποκτήσουν εμπειρίες και γνώση με τρόπο ισότιμο με τα υπόλοιπα και προνομιούχα παιδιά, ώστε να εκμηθεύει η συνεισφορά τους μέσα στη δυάδα, τριάδα ή στην ομάδα. Περισσότερα στην έκδοση Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού (2012). *Διδακτικές προτάσεις και ιδέες για εκπαιδευτικούς που διδάσκουν Ιστορία, Γ' Δημοτικού*. Λευκωσία: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων, σ. 17-19.

⁵ Δραστηριότητα για όσα παιδιά τελειώνουν την έρευνα: Πώς μετακινούνταν οι άνθρωποι στην Κύπρο κατά την Αρχαϊκή Εποχή; Τα παιδιά σε ζευγάρια ανακρίνουν ευρήματα, τα οποία εντοπίστηκαν σε διάφορες περιοχές στην Κύπρο και αντιστοιχίζουν τα μεταφορικά μέσα με την πιθανή χρήση τους (Βλ. Φύλλο Εργασίας «Μέσα μετακίνησης: μελετώ και αντιστοιχίζω».

Αρχαϊκή Εποχή **Γιατί και πώς μετακινούμαστε;**

λεπτομέρειες, όπως, π.χ. τα διαφορετικά είδη των πηγών, τις υποθέσεις που μας επιτρέπουν να κάνουμε τα διαφορετικά είδη πηγών, τις ερμηνείες των αρχαιολόγων κ.λπ. Συζητούμε και διερευνούμε τα συμπεράσματα εκείνα τα οποία διαφέρουν, εντοπίζοντας τους λόγους που οδήγησαν τις ομάδες σε αυτά. Ταυτόχρονα εντοπίζουμε σε χάρτη τις διάφορες περιοχές και πόλεις που αναφέρονται στις πηγές.

Δείγμα πιθανού τρόπου με τον οποίο θα μπορούσε να συμπληρωθεί το Φύλλο Εργασίας – Πίνακας: «Ανακρίνω τις πηγές – Εντοπίζω τεκμήρια – Οργανώνω τη δική μου ιστορική αναφορά»

Είδη πηγών;	Ποιοι μετακινούνταν;	Γιατί μετακινούνταν;	Πού και πώς μετακινούνταν;
Πηγή 1: κείμενο αρχαιολόγου	Σύμφωνα με την πηγή, μετακινούνταν άνθρωποι από διάφορα μέρη της Κύπρου: αγρότες, πολεμιστές, έγκυες γυναίκες και πολλοί άλλοι.	Όλες οι ενδείξεις δείχνουν πως μετακινούνταν από τον τόπο που έμεναν σε διάφορα ιερά της Κύπρου για να αφιερώσουν ειδώλια στους θεούς και τις θέες τους και να ζητήσουν προστασία.	Πού; Στην ξηρά. Πώς; Πιθανότατα με άμαξες και με τα πόδια.
Πηγή 2: κείμενο αρχαιολόγου Πηγή 3 και Πηγή 4: φωτογραφίες πηλινων ομοιωμάτων	Σύμφωνα με τις πηγές, μετακινούνταν πιθανότατα οι πλούσιοι άνθρωποι της Κύπρου. Τα τεκμήρια που έχουμε στη διάθεσή μας δείχνουν μόνο άντρες αναβάτες.	Πιθανότατα για να πάνε στη μάχη ή στον πόλεμο, να ταξιδέψουν σε γειτονικά βασίλεια ή ιερά.	Πού; Στην ξηρά. Πώς; Με άλογα και άρματα.
Πηγή 5: κείμενο αρχαιολόγου	Σύμφωνα με την πηγή, μετακινούνταν οι απλοί άνθρωποι της Κύπρου.	Πιθανότατα για να πάνε από μια πόλη σε άλλη και για να μεταφέρουν τα προϊόντα τους, για να μεταφέρουν υγρά.	Πού; Στην ξηρά. Πώς; Με γαϊδούρι και πιθανότατα με τα πόδια.
Πηγή 6: περιγραφή αγγειογραφίας	Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη πηγή, μετακινούνταν οι άντρες, ίσως οι άντρες κυνηγοί.	Όλες οι ενδείξεις δείχνουν πως μετακινούνταν για να κυνηγήσουν, πιθανότατα για να βρουν τροφή.	Πού; Στην ξηρά. Πώς; Με κάρου που το τραβούσε μουλάρι, με τα πόδια.
κλπ			

Δραστηριότητα 2: Οργανώνω και παρουσιάζω τη δική μου ιστορική αναφορά

Αφού ολοκληρωθεί η παρουσίαση των τεκμηρίων που τα παιδιά έχουν εντοπίσει και σημειώσει στο Φύλλο Εργασίας – Πίνακά τους, οι πληροφορίες αυτές αξιοποιούνται για να οργανωθεί η **ιστορική αναφορά** από το κάθε παιδί. Αυτή η αναφορά στη συνέχεια παρουσιάζεται στην ολομέλεια. Σε όλη τη διάρκεια αυτής της δραστηριότητας ενθαρρύνουμε τα παιδιά και εξατομικευμένη βοήθεια.

Οργανώνω και παρουσιάζω τη δική μου ιστορική αναφορά:

- Αφού εντοπίσω διάφορα τεκμήρια μέσα από τις πηγές και τα σημειώσω στον πίνακα, συζητώ τις σημειώσεις μου με τα παιδιά της ομάδας μας.
- Σκεφτόμαστε ξανά, μαζί, τα ερωτήματα της έρευνάς μας.
- Δημιουργώ μια δική μου αναφορά με τη βοήθεια του πίνακα. Θυμούμαι ότι σε αυτή την αναφορά θα πρέπει να:
 - απαντώ στα ερωτήματα μας,
 - αναφέρω τις πηγές και τα τεκμήρια που χρησιμοποίησα,
 - χρησιμοποιήσω το λεξιλόγιο διαβαθμισμένης βεβαιότητας.
- Επιλέγω πώς θα παρουσιάσω την ιστορική αναφορά μου και οργανώνομαι για να πετύχω τον στόχο μου.

Επιδίωξή μας εδώ είναι το κάθε παιδί να αξιοποιήσει τη δυνατότητα για σύνθεση που του προσφέρει η συνοπτική παρουσίαση των τεκμηρίων μέσα από τον πίνακα και να προχωρήσει στη δημιουργία μιας δικής του αναφοράς που να απαντά στα κύρια ερωτήματα της ενότητας.

Τα παιδιά παρουσιάζουν τις ιστορικές αναφορές τους τίθεται το ερώτημα για τις τυχόν διαφορές που παρουσιάζουν μεταξύ τους. Ακολουθεί συζήτηση. Είναι μια πολύ καλή ευκαιρία τα παιδιά να αναστοχαστούν σχετικά με το φαινόμενο των διαφορών στις **ιστορικές αναφορές**⁶.

⁶ Ιστορικές αναφορές: Οι μαθητές και οι μαθήτριες πρέπει να κατανοήσουν ότι οι ιστορικές αναφορές που έχουμε για το παρελθόν (π.χ. βιβλία Ιστορίας, ιστορικά κείμενα κ.λπ.) δεν αποτελούν πιστά αντίγραφα, αλλά αναπαραστάσεις του παρελθόντος. Δεν υπάρχει καμιά απόλυτα «αληθινή» αναφορά για το παρελθόν, αφού οι αναφορές αυτές προκύπτουν

Επαναφορά κύριων σημείων

Το κάθε παιδί σημειώνει στην ατομική, πλαστικοποιημένη καρτέλα του:

- λόγους για τους οποίους οι άνθρωποι της Κύπρου μετακινούνταν κατά την Αρχαϊκή Εποχή, τεκμηριώνοντας με στοιχεία που εντόπισε στις πηγές,
- ομάδες ανθρώπων που μετακινούνταν κατά την Αρχαϊκή Εποχή στην Κύπρο
- τρόπους με τους οποίους μετακινούνται συγκεκριμένες ομάδες ανθρώπων από και προς την Κύπρο κατά την Αρχαϊκή Εποχή.

Στη συνέχεια, το κάθε παιδί:

- ανατρέχει στις σχετικές σελίδες των Καρτών Εργασίας Τι αλλάζει και τι μένει το ίδιο από τη Γεωμετρική Εποχή μέχρι σήμερα; (σ. 4-7, Αρχαϊκή Εποχή) και συμπληρώνει με συγκεκριμένα στοιχεία που θεωρεί σημαντικά ή ενδιαφέροντα σε σχέση με τα ερωτήματα που το απασχόλησαν στο σημερινό μάθημα.

Αποστολή για το σπίτι (προαιρετική)

«Ερευνώ και εντοπίζω τεκμήρια από τα σχολικά βιβλία (ή άλλα βιβλία τα οποία έχω στο σπίτι) για το γιατί και πώς μετακινούνταν οι άνθρωποι της Αρχαϊκής Εποχής στην Κύπρο, την Ελλάδα και σε άλλες περιοχές της γης. Για να μπορώ να εντοπίζω εύκολα τις σελίδες με τα τεκμήρια που εντόπισα, χρησιμοποιώ αυτοσχέδιους σελιδοδείκτες.»

Αναστοχασμός παιδιού

Το κάθε παιδί επιλέγει να απαντήσει σε μια ή περισσότερες ερωτήσεις:

- Τι μου άρεσε πιο πολύ ή μου έκανε εντύπωση από αυτά που κάναμε σήμερα;
- Άλλαξαν οι ιδέες/γνώσεις μου με το σημερινό μάθημα; Γιατί;
- Συνεργάστηκα/συζήτησα αποτελεσματικά με άλλα παιδιά;
- Τηρήθηκαν οι αρχές του αμοιβαίου σεβασμού στον διάλογο;
- Πώς θα με βοηθήσουν αυτά που έμαθα σήμερα στην καθημερινή μου ζωή;
- Τι άλλο θέλω να μάθω; Τι θα ήθελα να εισηγηθώ στη/στον δασκάλα/ό μου;

Αναστοχασμός εκπαιδευτικού

- Πότε συμμετείχαν πιο ενεργά τα παιδιά;
- Τι πέτυχε κατά την άποψή μου; Τι δε «δούλεψε» και γιατί;
- Ποιες περιοχές χρειάζονται βελτίωση; Πώς θα μπορούσαν να γίνουν;

Αξιολόγηση

Συντρέχουσα αξιολόγηση γίνεται κατά τη διάρκεια του μαθήματος μέσα από τις δραστηριότητες που εκτελούν τα παιδιά στις ομάδες τους και στην ολομέλεια της τάξης· και τελική αξιολόγηση γίνεται με τη δραστηριότητα ανακεφαλαίωσης και επαναφοράς των κύριων σημείων.

μέσα από τις επιλογές που κάνουν οι συγγραφείς τους και, επομένως, δεν υπάρχει ιστορική αναφορά που να είναι ανεξάρτητη από την προοπτική του συγγραφέα της. Τέλος, οι μαθητές και οι μαθήτριες πρέπει να αντιληφθούν ότι οι διαφορές στις ιστορικές αναφορές οφείλονται πολλές φορές στα διαφορετικά ερωτήματα, τα οποία οι συγγραφείς τους προσπαθούν κάθε φορά να απαντήσουν. Επομένως, οι προσωπικές προτιμήσεις και οι προκαταλήψεις δεν αποτελούν το μοναδικό λόγο για τον οποίο μπορούμε να συναντήσουμε διαφορετικές αναφορές για το ίδιο γεγονός, θέμα, ιστορικό πρόσωπο κ.λπ. (Περισσότερα για τις επιστημολογικές έννοιες ή έννοιες δευτέρου επιπέδου, βλ. Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού (2012). *Διδακτικές προτάσεις και ιδέες για εκπαιδευτικούς που διδάσκουν Ιστορία*. Λευκωσία: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων.